

3 W dorzeczu Tygrysu i Eufratu

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu.

Uczeń:

1) wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz przedstawia ich wkład do kulturowego dziedzictwa ludzkości.

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- czas powstania cywilizacji Sumerów
- czas powstania Kodeksu Hammurabiego
- postacie: Sargona I Wielkiego, Hammurabiego, Tiglatpilesara III, Nabuchodonozora II, Dariusza I Wielkiego, Cyrusa II Wielkiego

ROZUMIE

- pojęcia: system irygacyjny, Sumerowie, ziggurat, miasto-państwo, Brama Isztar, Kodeks Hammurabiego, pismo klinowe, politeizm, teokracja, satrapie

POTRAFI

- wyjaśnić rolę rzek w rozwoju cywilizacji na Bliskim Wschodzie
- scharakteryzować najważniejsze miejsce miasta-państwa (ziggurat)
- wskazać na mapie Eufrat, Tygrys, Mezopotamię, sumeryjskie miasta-państwa, imperium akadyjskie, Babilon, Asyrię oraz Niniwę, Ur, Uruk, Kisz i Nippur
- wyjaśnić znaczenie Hammurabiego w historii państwa babilońskiego
- wytłumaczyć, co doprowadziło do upadku imperium akadyjskiego
- scharakteryzować armię asyryjską
- scharakteryzować strukturę społeczną w cywilizacjach Mezopotamii
- omówić przyczynę powstania Kodeksu Hammurabiego
- scharakteryzować Kodeks Hammurabiego
- ocenić, czy Kodeks Hammurabiego zapewniał równość społeczną
- wymienić najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii

- ocenić przydatność dla mieszkańców Mezopotamii poszczególnych osiągnięć cywilizacyjnych
- wymienić bogów czczonych przez mieszkańców Mezopotamii
- opisać potop przedstawiony w *Eposie o Gilgameszu*

I. WPROWADZENIE

Podajemy temat i główny cel lekcji.

Prosimy uczniów, aby przypomnieli sobie, jak zmieniło się życie człowieka w wyniku rewolucji neolitycznej. Następnie polecamy im, aby wcieliłi się w ludzi z czasów neolitu i określili miejsce, w którym postanowią założyć osadę. Mogą to zrobić ustnie albo narysować na tablicy lub kartce. Powinna paść sugestia o bliskości wody.

II. ROZWINIĘCIE

Wyjaśniamy uczniom, że rozpoczynamy cykl zajęć poświęconych historii starożytnego Bliskiego Wschodu. Prosimy ich, aby na mapie w podręczniku (m4, s. 30) wskazali najważniejsze starożytne cywilizacje.

Następnie pytamy, co łączy te cywilizacje. Przypominamy uczniom, że obszar ten nazywamy Żyznym Półksiężycem, a dzisiejsza lekcja będzie dotyczyła obszaru położonego najbardziej na wschód, czyli Mezopotamii, zwanej również Międzyrzeczem.

Wyjaśniamy, że na lekcji będziemy pracować metodą mapy mentalnej. Prosimy uczniów, by w zeszytach na środku kartki napisali hasło: „Cywilizacje ludów zamieszkujących Mezopotamię”.

Następnie omawiamy rolę rzek w cywilizacjach powstałych na obszarze Mezopotamii. Prosimy uczniów, aby przeczytali dwa teksty źródłowe (m1, s. 28 i m3, s. 30).

Zadajemy pytania:

- Jak wykorzystywano rzeki w Mezopotamii?
- Jak wyglądały kanały nawadniające?
- W jakim celu je budowano?

Po uzyskaniu odpowiedzi prosimy uczniów, aby w swoich mapach mentalnych w zeszycie naszkicowali prosty układ systemu irygacyjnego – pole uprawne poprzecinane kanałami nawadniającymi.

Wyjaśniamy, że początki tworzenia cywilizacji nad Eufratem i Tygrysem sięgają IV tysiąclecia p.n.e., kiedy pojawili się tam Sumerowie. Nie stworzyli oni jednego państwa, lecz wiele miast-państw. Pytamy uczniów, co rozumieją pod pojęciem miasta-państwa.

Uczniowie, korzystając z mapy (s. 30), podają przykłady kilku miast-państw sumeryjskich. Na mapie mentalnej notują hasła: „Sumerowie” i „Miasta-państwa”.

Prosimy o przeczytanie podrozdziału podrozdziału *Miasta-państwa Sumerów* (s. 29) oraz obejrzenie filmu *W sumeryjskim Ur*. ▶ Następnie polecamy uczniom napisać na mapie mentalnej, co można było znaleźć w mieście-państwie oraz jak wyglądała jego struktura społeczna.

Zadajemy pytania:

- › Czym był ziggurat? (Dodatkowo możemy wyświetlić film o świątyni dostępny w Internecie).
- › W jaki sposób miasta-państwa zapewniały sobie samowystarczalność?
- › Kto należał do warstwy panującej?
- › Czym była teokracja?
- › Co oznaczał politeizm?

Przypominamy uczniom, że Sumerowie na terenie Mezopotamii nie stworzyli jednego wielkiego państwa. Udało się jednak ludom zamieszkującym obszar Mezopotamii utworzyć kilka państw. Na podstawie mapy (s. 30) uczniowie w mapach mentalnych dopisują hasła: „imperium akadyjskie”, „imperium starobabilońskie”, „imperium asyryjskie”, „imperium nowobabilońskie”, „imperium perskie”.

Dzielimy klasę na trzy grupy i rozdajemy instrukcje.

Grupa I

Na podstawie podrozdziału *Sumero-akadyjskie państwo Sargona I (imperium akadyjskie)* (s. 31) oraz ilustracji (s. 33) zapiszcie na mapie mentalnej najważniejsze informacje na temat imperium akadyjskiego. Zwróćcie uwagę na rolę władcy oraz politykę podbojów Sargona I i jego następców. Odnotujcie też okoliczności upadku imperium akadyjskiego.

Grupa II

Na podstawie podrozdziałów *Imperium starobabilońskie* (s. 31) oraz *Imperium nowobabilońskie* (s. 36) zapiszcie na mapie mentalnej najważniejsze informacje na temat Babilonu. Dostrzeżcie zwłaszcza pozycję władcy, znaczenie Babilonu oraz rolę Kodeksu Hammurabiego. Zwróćcie uwagę na okoliczności odrodzenia się Babilonu i politykę prowadzoną przez Nabuchodonozora I.

Grupa III

Na podstawie podrozdziału *Imperium asyryjskie* (s. 33) zapiszcie na mapie mentalnej najważniejsze informacje na temat imperium asyryjskiego. Zwróćcie uwagę na sytuację państwa sprzed podbojów, stolicę państwa oraz rolę armii. Odnotujcie też okoliczności upadku Asyrii.

Grupa IV

Na podstawie podrozdziału *Imperium perskie (imperium Achemenidów)* (s. 37) na mapie mentalnej pod hasłem Persja zanotujcie najważniejsze informacje. Zwróćcie uwagę na to, gdzie pojawiły się plemiona Medów i Persów, w jaki sposób Cyrus II Wielki przejął władzę. Omówcie również podboje Persów oraz przedstawcie politykę prowadzoną przez Dariusza I Wielkiego (Jak wyglądała administracja i polityka ekonomiczna? Jaką politykę prowadził wobec ludów podbitych? Jak władca budował swoją pozycję?). Poszukajcie informacji o okolicznościach upadku imperium perskiego.

Po wykonaniu pracy poszczególne grupy omawiają na forum klasy dane państwo, a pozostali uczniowie notują najważniejsze informacje w swoich mapach mentalnych. W trakcie podawania przez grupę II informacji na temat Babilonu zwracamy uwagę na wiszące ogrody Semiramidy jako jeden z siedmiu cudów świata.

Wyjaśniamy uczniom, że zarówno miasta-państwa Sumerów, jak i późniejsze imperia łączył sposób sprawowania władzy. Pytamy uczniów, kim jest despota. Po uzyskaniu odpowiedzi informujemy, że państwa położone na obszarze Mezopotamii były monarchiami despotycznymi. Władzę w nich w określony sposób (despotyczny) sprawował władca.

Aby ustalić, na czym polegał ten sposób rządzenia, zadajemy uczniom pytania:

- › Od kogo pochodziła dawniej władza monarchy?
- › Czy ktoś mógł kontrolować władzę?

Możemy się odwołać do ilustracji przedstawiających stelę z Kodeksem Hammurabiego (M5, s. 32) oraz złotą monetę (s. 37). Zadajemy pytanie:

- › Jak zostali ukazani władcy?

Informujemy uczniów, że w XVIII w. p.n.e. Babilonem rządził król Hammurabi, który zasłynął jako twórca pierwszego kodeksu prawa.

Zadajemy pytanie:

- › Co znaczy zasada: „oko za oko, ząb za ząb”?

Prosimy o podanie przykładu takiego prawa.

Następnie uczniowie czytają tekst źródłowy (M6, s. 32) i odpowiadają na pytania:

- › Jakie prawa ustanawiał Kodeks Hammurabiego?
- › Czy wszyscy mieszkańcy Babilonu mieli takie same prawa? Z czego wynikały różnice?
- › Dlaczego Kodeks Hammurabiego wyryto na kamiennej steli?

Wyjaśniamy, że cywilizacjom Mezopotamii zawdzięczamy kilka ważnych odkryć i wynalazków.

Prosimy uczniów, aby zapoznali się z infografiką *Osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii* (s. 34–35), a następnie odpowiedzieli na pytania:

- › Które osiągnięcia miały na celu usprawnienie pracy?
- › Które osiągnięcia wiązały się z transportem?
- › Dlaczego Sumerowie stworzyli własne pismo? Dlaczego pisali na glinianych tabliczkach?
- › Za które osiągnięcie wręczilibyście Sumerom nagrodę? Dlaczego?

Na mapach mentalnych uczniowie wynotowują najważniejsze osiągnięcia lub rysują skojarzenia.

III. PODSUMOWANIE

Odwołując się do zdobytej wiedzy, zastanawiamy się wspólnie nad tym, co należałoby poprawić w funkcjonowaniu miast-państw Sumerów, a co można uznać za ich sukces. Możemy też zapytać uczniów o to, czy słyszeli, aby obecnie gdzieś obowiązywało prawo oparte na Kodeksie Hammurabiego.

METODY KONTROLI

Uczniowie wykonują zadanie kontrolne.

PRACA DOMOWA

Podaj plusy i minusy cywilizacji Mezopotamii. Zwróć uwagę na ustrój, osiągnięcia oraz gospodarkę.

ALTERNATYWA

Uczniowie uzupełniają mapy mentalne, dorysowując skojarzenia do zapisanych już haseł.